8.

Ms. *3102* BAR

f. 1r

Ecaterina al doilea
Istorie adunată a împărățiii rusăști
di-nceputul ei păn la anul de acum

Împreună și scriire împrejur[1] a tavricescului hersonescului ostrov și a orașului Hersonii. Tălmăcită de pre limba nemțască pe limba grecească apla, la anul 1787 și de pe aceasta pre limba moldovinescă cu cheltuiala iermonahului Chir Inochentie, egumen sfintii mănăstiri Pîngărațului, și scrisă de logofăt Ionițe Chira însuși în numita mănăstire, la anii 1788 //

[1] În ngr. *Περιγραφή*, AIK-II, foaia de titlu.

f.1v Scară de cîte să află într-însa

Către preosfințitul și al mai milostiv stăpîn Chiru Chiru Leon, mitropolit Moldovii și exarh plaiurilor,

f.2r Pentru primire me în casa preosfințiii tale // la Roman, în vreme cînd mă goné cumplitul noroc încoace și încolo pentru facerile de bine, ci din cea nemărginită bunătate a preosfințiii tale ai picat asupra mea (în cîtă vreme m-am aflat lîngă preosfinție ta) și pentru această de acum mai mare milă ce ai arătat cătră mine streinul. De la o vreme ca aceasta răzvrătită și plină de turburări, m-ai rădicat a fi stăpîn la această sfîntă casă (unde am putut a mă ocroti mai presus de supărare și pre însumi și pre săraca me famelie), n-am găsit tropos cu ce alt să mă arăt mulțemitori pentru atîte negîndite faceri de bine și, mustrîndu-mă cugetul de osînda celor noao leproș a Evanghiliei, ce s-au tămăduit de bubile lor și nu s-au întors să de mulțemită făcătoriului lor de bine, purure cugetam cu ce aș puté a-m împlini căzuta datorie și, găsind această mică istorie (ce zic a fi adunare și facere a înălțatului Chesar Iosif al doile), m-am
f.2v îndemnat a o tălmăci // în limba moldovinescă pentru că povestește înlăuntrul ei mărime de suflet a înaltei Ecaterinei,

imperatrița Rosiei, înțeleptele ei ocîrmuiri, oarece din războaiele ce au avut cu Poarta și mai mult că să vede a descoperi oarecare taine viitoare și știind și cureozita a preosfinției tale, cu plecată metanie căzind, o închin premilostivului meu stăpîn. Și macară de nu și am putut cu minte me cea scurtă a o deortosi precum să cade, dar înțelepciune preosfinției tale va socoti și va împlini tot cusurul, mă rog dar preimește-o cu blîndețe, macară drept pumnul cel de apă a săracului aceluia.

De la acela ce sunt a preosfinției tale preplecată slugă,
Inochentie Egumen Pîngărațului. //

f. 3[r] <u>Pentru începire și așăzare a puternicii împărății a rușilor a cei răzvrătiti norociri și a fel de fel de politicești schimbări a ei</u>

Și împărățiile și eparhiile cele mari, după cum să vede, nasc, cresc, întineresc, îmbătrînesc și iarăș cad și agiung într-i nimică din care au ieșit.

Și aceste au bună norocire a stării vremilor lor și iarăș nenorocire și slăbiciune vremilor lor, după cum și oamenii de multe ori dintr-o întîmplare să surpă norocul, să gioacă cu aceste după cum și cu omul.

Pentru adeverința aceasta ne pliroforisim[2] arătat din istoriile marelor împărății și a eparhiilor și mai vîrtos din vrednica însămnată și povestită istorie a rosăștii împărății pentru care este scoposul pricinii noastre. Deci noi vrem acum deodată să

[2] În ngr. *Πληροφοργμεθα*, AIK-II, p. 2.

f.3v povestim cu sintomie[3] pe foarte mările stări // a vremilor aceştii împărăţii, cum şi cu ce mare norocire au luat începutul ei, au adaos acum puţin şi acum puţin s-au înălţat şi cum cu toate aceste desăvîrşit au zburat la această înălţime şi mărime la care o videm în zuoa de astăzi.

Deci împărăţia rusască au luat început cu o mică aşezare de la numiţii sclavuni (care greceşte să zic „robi"). Aceştia avusăsi mai întăi a aşăza cele de odănăoară împărăţii pe Croatia, zic Dalmaţia, Sclavunia, Bosna, Sărvia, au pus temei şi la această crivicească împărăţie a Moraviei şi al Vulgarii. Rudenia limbilor este o arătare de faţe a aceştii istorii. Numiţii sclavuni, vulgarei şi uendei, ce să numesc obşteşte vinde (ce în ziuoa de astăz să supun austriceştii puteri) pricep cele mai multe din grăire rusască şi aceste asămene să pricep de cătră ruşi. //

f.4r Deosăbit sclavei să numé cei ce lăcuia în pregiurul Kiovului şi a Novogorodului (doao locuri ce în zuoa de astăzi sînt numite cu aceste nume) cei ce-au pus mîna să întemeiezi şi să aşezi împărăţia rusască şi din care au răsărit acest neam tare a ruşilor.

Acest nume de ruşi l-au luat de la un prinţip a lor carile să numé Roroc[4], pre care l-au ales novogorodniceştii sclavuni pentru domnu lor, cu chip ca să contenească mai mult înainte cele dintru dînşii războaie.

Deci cea mai deosăbită cugetare şi stare a aceştii împărăţii de atunce au început a să arăta la cîtă adăogire vre să agiungă (după cum în zuoa de astăz o videm), căci această ce încă de

[3] În ngr. *Συντομίαν*, AIK-II, p. 2.
[4] În ngr. *Ρ'ωρόκ*, AIK-II, p. 4.

atunce atîta de mică epicratie[5] crește de apurure cu măsurare supt stăpînire a fiiștecăruia prințipi. Au așezat pe Kiovul
f. 4[v] mitropolie (ce să zice maica orașului) și să făcé cu cele // de pre mare și de pre uscat a ei epihirisuri[6] groaznică și la acest scaun a împărății grecilor în Țarigrad.

Marile Volodomir au priimit creștineasca lege de la greci la anii 998[7] și au dat-o și la norodul său. Pe acest vestit și numit bărbat îl ave Rosia mare domn și mai mult pre vestitul irou[8] Rosia întăi îndată s-au înălțat, însă s-au surpat iarăși atîta de degrabă că dintr-o împărăție s-au făcut o slabă eparhie a cărie slăbeciune au folosit toate neamurile megieșești. Aceasta s-au făcut pre sine a unii nenorocitoare hotărîri a marelui Volodomir. Acest prințip au fost gîndit pe o foarte mare stricăciune a unii împărății, adecă să împărțască lata lui epicratie la acei 12 fii ai lui. Întîmplările de această gîndire au fost atîta pentru norod, cît
f. 5[r] și pentru toată împărăție // foarte scîrbelnică. Războaiele între dînșii, adesăle ucideri între frați și altor rudenii ținé necontenit. Eparhie să tulbura cu totul, locul slăbé, norodul să scîrbé și împărăție să premejduia cu totul la o desăvărșit stricăciune. Toate aceste au urmat la veacul al unsprăzăcile de la Hristos. Deci tot trupul împărăției era împărțit la fel de fel de părți a capitolilor și, în cîtă vreme au rămas așa, n-avé nici de înlăuntru

[5] În ngr. *επικράτεια*, AIK-II, p. 4.

[6] În ngr. *επιχειρήμα*, AIK-II, p 4, cu sensul de „dominare, stăpînire".

[7] Nici textul german, nici textul grec și nici ms. *3165* nu menționează anul. Probabil interpolare a unui copist.

[8] În ngr. *Ἡρωα*, AIK-II, p. 5.

putere, nici den afară ipolipsis.

Cei mari prințipi[9] ai Kiovului (adecă a micăi Rosiei) de apurure să nevoia cu o nemărginită silințe pentru ca să supuie pe cielalți, cu chip ca iarăși să o împreune și să să supuie supt o coronă numai și să să chivernisască de un schiptru[10], numai dar în zădar s-au ostenit.

f. 5[v] La anii 1188[11] s-au rădicat în mijlocul // Rosiei o noao prințipie care întru puțină vreme s-au făcut foarte tare. Gheorghie Dolguruchi (a căruie ficiorii sînt vestiți dolguruci încă și până în zioa de astăz) au fost întemeiere acestui prințipat. Acesta să căde mai întâi să să rădice pe scaunul Kiovului, însă neputînd să săvîrșască gîndire sa, au așăzat pentru sine o noao prințipie la lefceasca[12] Rosie, ce să zice Rosia Albă.

Deci și această protirie a cei de atunce stăpînire a rușilor n-au ținut multă vreme. O groaznică furtună ce au răzbit la această împărăție din lăuntru Asiii o au cufundat mai adînc decât scîrbelnicile întîmplări după moarte lui Volodomir. Cu adevărat vrednică de lacrămi ipohie[13] care va rămîne să treacă întru pomenire a toatei istorii a aceștii împărății.

---

[9] În ngr. *Πρίγκιπες*, AIK-II, p. 7.

[10] În ms. *3102*, greșeală de copiere: *scriptru*. Lectură refăcută după ms. *3165*. În ngr. *Σκῆπτρον*, AIK-II, p. 7.

[11] În ms. *3102*, greșeală de copiere. Textul german menționează anul *1158*, p. 7. Textul neogrec indică anul 1158, la fel și ms. *3165*, la f. 5[r].

[12] În ngr. *λευκήν*, AIK-II, p. 8.

[13] Lectură refăcută după ms. *3165* : *ipohie*. (f. 5[v]). Ngr. *΄εποχή*, AIK-II, p. 8.

Această împărăție au căzut cu totul la anii 1200[14] supt
f.6r stăpînire tătarîlor, căci pe vreme aceasta // au năvălit acel vestit izbînditor și numitul biruitori al lumii Deng Han din asiiceasca tătărîme (din care au ieșit numile Tătaria, ce în zioa de astăzi să numesc cei ce lăcuiesc pe dînsa Tătărîia Evropicească), întovărășit fiind cu o mulțime de aravi (ce să numesc de opștie hordii[15]) și izbîndé cu aceşte nişte biruințe ca aceste ce istoriicii văd, și pe dînsul, și norodul lui ca pe nişte foarte mari biruitori ai lumii.

Au silit îndată întăi pe cielalți aravi și, avînd vro cîțiva de aceşte, au supus toată Munghilia asupra aceştii puteri; au început pe cele den afară războaie, au strîmtorat împărăție a Tagodului și o parte a vestitei și puternicii chesareceştii a chenezilor împărăție, încă și cea din Persida și Hindie hovernicească,
f. 6v tare împărăție, asămene au căzut a lui putere. Cu toate // aceste au trecut și la adîncul Rosiei și au lățit biruințele sale păn la apa Niprului. Acolo unde nu agiungea Deng Hanul să săvîrșască, o săvîrșa oștenii lui. Au pustiit țara leșască, ungurescă, moravicescă și silisăiască[16], iar Rosia di tot s-au îngiugat de cătră aceștie supt stăpînire lor.

Deci într-acest chip Rosia au ajuns la stăpînire unui vărvăresc neam. Și așa la această amară eparhie de apurure căde la strîmtorile și supărălile acelui foarte varvar norod. Tătarîi, hanii

[14] În textul german: *im dreizehnten Jahrhundert*, [în secolul al XIII-lea], p. 7. În textul grecesc apare anul *1200*, p. 8, iar în ms. *3165*: *după anii 1200*, f. 5v.

[15] În ngr. *χορδοι*, AIK-II, p. 9.

[16] În ngr. *Σιλεσίαν* (Silezia), AIK-II, p. 10.

poroncé prinţipilor rusăşti toate după a lor voie, aceştie îi lipsé şi iară aceştie îi diafendepsé; şi aşe, cu o urmare ca aceasta, să înşira atunce prinţipii Rosîei de cătră hanii lor, după cum în zuoa de astăzi domnii de la Moldova şi de la Ţara Românescă de cătră Poarta Otomanicească. //

f.7r Acest silnec şi foarte greu giug a tătarîlor l-au suferit Rosie ani 200. Ivan Vasilovici acesta au stătut din prinţipii rusăşti carile s-au învrednicit să împreune pe numita pustiită împărăţie iarăşi întru una şi să o izbăvească de istov de supt această tirenească stăpînire a tătarîlor şi însuş pe aceştie să-i facă raiele şi birnici.

Aceasta s-au întîmplat la anii 1462. O foarte mare epohie[17] a aceştii împărăţii, şi după vreme aceasta şi încoace, au luat începerea prinţipilor rusăşti a să numi Ţari singuri[18] stăpînitori a tuturor ruşilor, şi această numire au ţinut neschimbată din vreme de atunce pănă în zilile noastre.

Ivan Vasiliovici cel al doile s-au făcut diadoh împărăţiii
f. 7v tizului[19] său, au struncinat împărăţie // tătarîlor, Casanul şi Astrahanul, şi au făcut începere să să puie la schiptrul rusăsc şi pe lata Siverie care s-au şi supus cu totul la acest impiriu[20] în zilile moştenitoriului lui.

17 În ms. *3165*: *epohie*, f. 7v.

18 În ms. *3102*: cuvînt cu ştersături, lectură refăcută după ms. *3165*: *singuri* (f. 7v). În ngr. *α'υτοκράτορες*, AIK-II, p. 12.

19 În ngr. *όμωνύμγ*, AIK-II, p. 12.

20 În ms. *3102*, probabil greşeală de copiere: *imbiriu*. Cuvînt refăcut: *impiriu*. În ms. *3165*, cuvîntul *impiriu* este înlocuit cu *schiptru* (f. 7v).

Acest minunat stăpînitor (spre carile să cădé să-l mulțemască Rosia pentru atîta a lui adăogire) ave foarte alesi și vrednice gîndiri pre carile metaherisé[21] spre folosul patriii. Însă cu neauzita lui silnicie să făce de apurure urîcios. Acesta stăpîné la anii 1580. Deci Rosie era o mare și pre lată împărăție ce în toată lățime ei, în toată mărime stăpînirei și puterii ei încă nu avé nici o întărire. Den afară să silé și să stenohorisé și din lăuntru să clăté de fiiștecare tulburare și neașezare pănă la aceste de acum f. 8r ale ei temelii. // Fieștecare împărăție și eparhie să văd a avé pe însuș ale ei greșale pentru carile pătimește. Așa să videa și Rosie în vreme aceea să fie fost pre îngreuietă purure de păgubirile politiceștilor greșale și a celor din lăuntru turburări; s-au făcut pricină aceii dintăi începiri și așăzări aceștii împărății. Turburări au dat la acei dintăi ai lor stăpînitori și prin mijlocire turburărilor celor din lăuntru s-au însămnat aceste vrednice de însămnat eparhii și ale ei schimbări. Urmare înainte este arătare acestora, căci după moarte acelui de al doile Vasileovici, îndată au căzut iarăș la acea stare de aceste din lăuntru neașezări ce să pricinuia și de cele de aproape puteri, și mai vîrtos de către Polonie s-au f. 8v adus în scurt spre peire pănă ce cu // toate aceste au agiuns și au stăpînit prusii. De neamul cel strălucitori a lui Romanov, de care chivirnisindu-să, Rosia au luat atît la cele din lăuntru mare întărire, cît și la cele den afară laudă și ipolipsis. Țariul Mihail Romanov s-au nevoit ca să izbăvască pe Rosie de biruințele polonezilor ce izbîndé înprotiva ei, dar în zădar. Însă acesta au săvîrșit-o mai pe urmă fiiul său, Alexei Mihailovici, la anii 1634.

[21] În ngr. *μετεχειρίζονταν*, AIK-II, p. 12.

Cel de al triile, viteazul Feodor, fiiul lui Alexe, au murit degrabă și au lăsat scaunul (în diata sa) la moștenire frăține-său, celui tînăr, Petru cel întăi, trecînd cu videre pe cel mai mare, prostul Ivan.

f. 9r Deci pe vreme aceasta au strălucit înlăuntrul // Rosiii acest mare bărbat între prințipii rusăști, care ştié să aşăzi şi pre sine bine la o înțeleptă stare între cielalți și pre norodul său.

Au început Petru cel Întăi a stăpîni pe Rosie, au împodobit pre norodul său cu politecești învățături și atîta l-au înălțat cît s-au făcut cel mai ales neam. Acelor ce lăcuiesc în părțile crivățului au cunoscut că, de va vré cineva să împodobască pre norodul său, să cădé întăi să iscusască pe sine. Deci au chemat oameni înțelepți în eparhiile[22] împărățiii sale. Lucra cu mare urmare, cu dreptate, cu nenumărate socotiri plini de înțelepciune și de minte, cu gînd ca să răspargă pe neamul său din vărvărasca și neomeneasca lui sălbătăcie. Viețuia pe silința lor cu rodire, i-au
f. 9v împodobit cu meşteşuguri şi învățeturi // au așezat lucruri de mîini și fabrice, au lucrat un stol, au gătit, s-au întărit toate cele de pre mare războaie la orînduită[23] și înțeleaptă stare și au închipuluit pe Rosie cu chipul și frumusăța ce și alte neamuri o au.

Acest mari și făcători de bine al neamului său era unul din cei politicești ai vremii lui, înalt și supțire la cugetare și un isteț și pre norocit voevod. Și, împotrivă, iarăș cumplirea, dobitoceasca mînie, iubire de mîncări, băuturi și desfătări era cele mai

---

22 În ms. *3102*, urmează cîteva litere șterse cu cerneală.

23 În ms. *3102*, urmează o literă ștearsă cu cerneală. Lectură confirmată și de ms. *3165*: *eparhiile*, f. 10r.